

VI BYGGDE DEN HÄR STADEN PÅ ROCK'N'ROLL

FELIX CASSEL OCH ANDERS CARLANDER

Sammanfattning

Arkitekturen i staden är en het fråga. Detta kapitel presenterar arkitekturpreferenser i Sverige, med fokus på debatten om arkitektonisk stil och gestaltning i offentliga miljöer. Genom data från SOM-undersökningen undersöks svenska folkets stilpreferenser och vilka byggnadsmaterial de associerar med klassisk respektive modern arkitektur. Resultaten visar en stark preferens för klassisk stil. Resultaten indikerar också att klassisk stil associeras med byggnadsmaterialen sten, tegel, trä och puts, och att modern stil förknippas med glas, betong, stål och metall. Kapitlet belyser den politiska debattens roll och medborgarinflytandets betydelse och understryker vikten av att inkludera medborgarnas åsikter i framtida stadsplanering och arkitekturformning.

Frågan om i vilken ”stil” städer skall byggas är på intet sätt ny. Heinrich Hübsch publicerade en polemisk studie år 1828 där frågan om inte den grekiska neoklassiska arkitekturen hade spelat ut sin roll, till förmån för mer ändamålsenlig och för tiden modern arkitektur, väcktes (Bloomfield, Forster & Reese, 1992). Denna fråga har de senaste åren kommit att utgöra ett fundament i en ökad politisk debatt i svenska städer kring arkitektur, stil och gestaltning av offentliga miljöer. Göteborg har under senare år utgjort debattens epicentrum, där politiker över ideologiska gränser stått enade i kraven på en starkare demokratisk kontroll över arkitekturen och företrädesvis ”klassisk” stil vid nyproduktion (Arkitekten, 2023). Debatten är emellertid inte helt ny i Göteborg heller då många av stadens nu mest populära byggnader kritiserades när de byggdes (Higab, 2024a, 2024b, 2024c).

Men förenklingar och dualism så som ”gott” kontra ”ont” eller ”klassisk” kontra ”modern” arkitektonisk stil medger nödvändigtvis inte alla små välbehövliga nyanser för ett optimalt debattsamtal. Syftet med detta kapitel är därför att försöka nyansera debatten om arkitektonisk stil. För det första besvarar vi den förenklade frågan om vilken arkitektonisk stil svenska folket föredrar. Detta gör vi för att få en solid empirisk grund att utgå från, för att komplettera de mindre omfattande undersökningar som gjorts på området tidigare. För det andra besvarar vi också vilka byggnadsmaterial svenska folket förknippar med respektive stil. Detta gör vi delvis för att visa om svenska folket har en tydlig uppfattning om attribut inom respektive stil men också för att indirekt demonstrera vilka byggnadsmaterial som är mest populära. Vår ambition är att framtidens städer kommer kunna byggas

utifrån ett mer pluralistiskt kunskapsunderlag där fler röster får komma till tals och där en större andel invånare tycker om samtida arkitektur.

Vox Populi – folkets röst

År 1906 frekventerade den brittiska matematikern Sir Francis Galton en djurmarknad. På marknaden fanns en tävling där besökare på torget ombads gissa vikten på en ox. Galton var nyfiken på den kollektiva träffsäkerheten hos de totalt 787 tävlande och samlade in alla gissningar och beräknade resultaten efter det att tävlingen var avgjord. Till Galtons förvåning var medianvikten av alla gissningar, 547 kilo, rysligt nära den faktiska vikten 542 kilo (Galton, 1907). Galtons illustrativa exempel med oxen har kommit att bli en symbol för hur enkla statistiska modeller kan aggregera individuella gissningar till en slags kollektiv vishet (eng. ”Wisdom of the crowd”), där – under rätt förutsättningar – den sammanvägda kollektiva bedömningen oftast överträffar individuella skattningar av lekmän så väl som av expertis.

Vox Populi Ex Machina

En annan tillämpning av kollektiv vishet är den i skrivande stund hejdundrande utbredningen av AI, artificiell intelligens, och hur vi – lite förenklat – genom att låta en maskin läsa alla våra gemensamma texter kan lära oss något om oss själva, ord för ord (Radford m.fl., 2018). Maskinen beräknar sannolikheter för ordföljder och kan på så vis skapa fullt begripliga meningar och uppvisa en typ av förståelse för komplexa frågor och samband. Det är med andra ord fullt möjligt att ställa specifika frågor till en AI, exempelvis ChatGPT-4, om väder och vind, medicin, eller arkitektur och få ett typ av destillat som efterliknar svaret från en meteorolog, en läkare, eller en arkitekt. Det är också fullt möjligt att be en grafikgenererande AI, exempelvis DALL-E, att rendera en bild på ett hus eller en hel stad byggd i en viss arkitektonisk stil.

Vi har därmed kommit till en punkt i den tekniska utvecklingen där en mycket stor del av den samlade mänskliga kunskapen finns färdigtuggad och färdigpaketerad i ett slags konsensusvar (Shoenegger m.fl., 2024; Williams m.fl., 2024). Det innebär i förlängningen att fler människor får tillgång till kunskap och data som tidigare endast fanns i en svart låda, ofta omhöljd av mystik och elitism. Den typen av exkludering tjänar ingen, i synnerhet inte i en demokrati. Med andra ord, det är väsentligt lättare i skrivande stund att få kunskap om en mängd olika ämnen utan att nödvändigtvis behöva brevväxla med en universitetsutbildad och namnkunnig expert i en annan del av världen. Med ytterligare några andra ord, måhända behöver vi fortfarande elfenbenstornet, men en sak är säker och det är att tornet har blivit lägre och numera har insyn från gårdsplanen.

Vox Populi et gubernatio

Ökad politisk kontroll över arkitekturen är ett av flera sätt som medborgarinflytande över stadsmiljön har försökt tillgodose. Utanför den politiska arenan har intresseorganisationer i Sverige, men även i andra länder, under en längre tid bildat opinion för att arkitekturen vid nybyggnation ska vara mer traditionellt inspirerad, att större hänsyn ska tas till befintligt kulturarv i planeringsprocesser och att medborgarna ska ges större inflytande i stadsbyggnadsfrågor (Arkitekturupproret, 2021). Ett exempel på det senare är den medborgardialog som genomfördes i Upplands Väsby 2019 i syfte att ta fram ett styrdokument för estetiska riktlinjer i kommunens nyproduktion. I en webbenkät fick kommuninvånarna poängsätta bilder på byggnader från tidsperioder från 1880 fram till idag. Mest uppskattade bland medborgarna var de äldre arkitekturstilarna, från epoker före modernismens genombrott på 1930-talet (Fokus, 2021). Medborgardialogens resultat låg till grund för en markanvisningstävling där kravet var att byggnadsstilen, åtminstone på ytan, skulle vara nyrenässans, jugend, nationalromantik eller tjugotalsklassicism (Arkitekten, 2020).

Att bygga i linje med folkviljan har fastställts som en viktig anledning till att politikerna vågat trappa upp sin retoriska offensiv. Bortsett från medborgardialogen i Upplands Väsby är empiriska data på medborgarnas arkitekturpreferenser emellertid knapphändiga. Enstaka opinionsundersökningar från USA (Bloomberg, 2020), Storbritannien (Adam Architecture, 2009) och Sverige (Expressen, 2021), där undersökningsdeltagarna ombetts delge sina stilpreferenser utifrån bilder på ”klassiska” och ”modernistiska” byggnader, har visat på en solid preferens för klassisk arkitekturtradition. Ett eko av den svenska undersökningen, som SIFO utförde, genomfördes av SOM-institutet 2020. När SOM-undersökningen i Göteborg 2020 frågade stadens invånare om deras inställning till förslaget ”Nya hus bör i högre utsträckning byggas i klassisk stil, exempelvis med fasader i sten, tegel och trä” ansåg 64 procent att förslaget var mycket eller ganska bra. Stödet var också jämnt fördelat mellan olika sociodemografiska och ideologiska grupper (Andersson & Enström, 2021).

I svallvågorna av kraven på ökad demokratisering av arkitekturen har invändningar från arkitektkåren inte saknats. Kritiken mot politikernas ökade detaljstyrning i riktning mot en klassisk arkitekturtradition har främst riktat in sig på en, enligt arkitekterna, allt för stor begränsning av arkitektens kreativitet och konstnärliga uttrycksförmåga, samt ett allt för enkelt satt likhetstecken mellan stil på fasader och arkitektonisk kvalitet (GP, 2021a). Kritik har också riktats mot en upplevd missuppfattning kring arkitekters ”smakmonopol”, där arkitekterna menar att gestaltningen av den arkitektoniska slutprodukten främst vilar i händerna hos byggherrar. Eller med andra ord; att arkitekters stilmässiga preferenser i för hög utsträckning kringskärs av byggherrar som i sin vilja att hålla nere kostnader får sista ordet kring fasadgestaltningen (Fokus, 2021). En annan, mer grundläggande kritik

har riktat in sig på mätningarna av folkviljan. ”Omröstningar är en dålig metod för att få fram en bra arkitektur” skrev stjärnarkitekten Gert Wingårdh i en replik på en debattartikel om resultaten från den göteborgska SOM-undersökningen (GP, 2021b). Att folkvalda utifrån enkätundersökningar anpassar sig till medborgarnas preferenser har av vissa betraktats som populism snarare än ett uttryck för politisk representation, en utveckling som i längden ”rundar demokratiska processer och förskjuter det demokratiska samhällssystemet” (Zimm, 2021 i Sundell, 2023).

Max Weber (1968) menade att en central del av byråkratins väsen bygger på att försöka öka överlägsenheten hos de professionellt insatta genom att hålla sina kunskaper och avsikter hemliga. Denna form av byråkratiskt hemlighetsmakeri kan iscensättas på flera sätt, där form och kodspråk kan vara en metod, där tvetydiga eller obegripliga begrepp används för att skapa rökridåer och öka den allenarådande makten. Och nog för att konsten, till skillnad från byråkratin, bör vara så fri som möjligt. Men debatten kring modern konst skiljer sig emellertid från arkitekturen som ”konstform” så till den grad att den uppbringas i det offentliga rummet och inte aktivt går att välja bort. Arkitekturen är i sådana fall en mycket påkostad och mycket permanent vernissage. Att mäta arkitekturopinion ger även medborgarna – som ändå ska leva i arkitekturen – en röst från torget, som kanske hörs ända upp till elfenbenstornets fryntliga fönsterbänk. Kännedom om och hänsyn till medborgares arkitekturpreferenser blir därmed ett sätt att tillgodose åsiktsmässig pluralism – snarare än populism– i frågor om stadsbyggnad och gestaltning av offentliga miljöer.

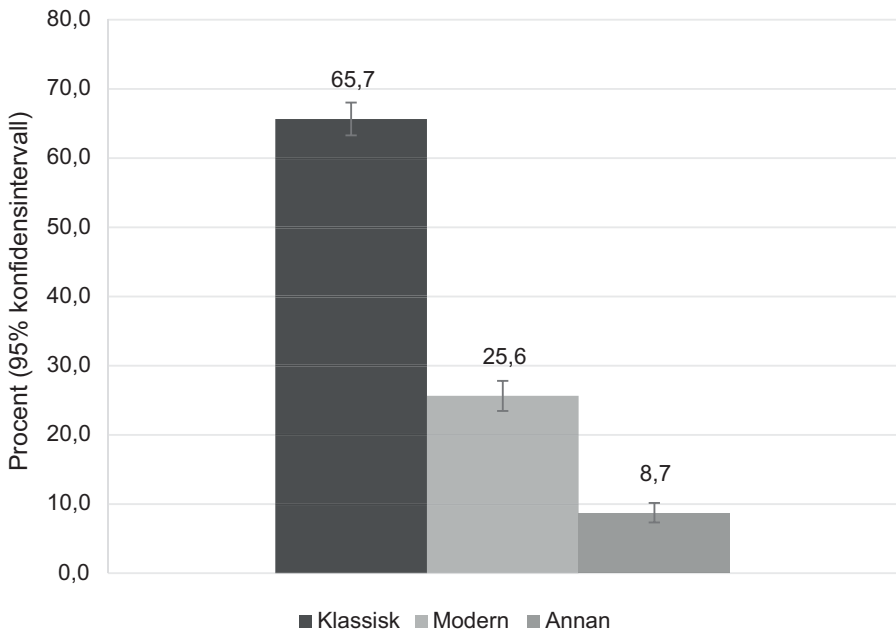
Svensk arkitekturopinion

I det här kapitlet använder vi oss av data från den nationella SOM-undersökningen 2023. Frågorna besvarades huvudsakligen under september–oktober samma år. SOM-undersökningen använder sig av ett befolkningsrepresentativt urval, vilket möjliggör för oss att leverera så exakta svar som möjligt på våra vaga¹ frågor om svenska folkets arkitekturpreferenser.

För att undersöka vilka byggnadsmaterial svenska folket förknippar med respektive stil, och därmed studera om svenska folket har en tydlig uppfattning om attribut inom respektive stil, frågade vi först *Vilka av följande byggnadsmaterial förknippar du med klassisk respektive modern/modernistisk arkitektur?* De nio byggnadsmaterialen som respondenterna fick ta ställning till var sten, tegel, trä, glas, betong, stål, metall, kompositmaterial och puts/stuck/stuckatur, liksom en möjlighet att ange annat material. För var och en av byggnadsmaterialen ombads respondenterna ange om de förknippade materialet med klassisk eller modern/modernistisk arkitektur. För att få svar på den enkla frågan om vilken arkitektonisk stil svenska folket föredrar frågade vi därtill *När det kommer till arkitektur, vilken typ av arkitektur föredrar du?* Svartalternativen var *Klassisk arkitektur*, *Modern/modernistisk arkitektur* och *Annan arkitektur*.

Resultaten indikerar en hög grad av samstämmighet hos svenska folket i frågan om arkitekturpreferenser. En absolut majoritet – 66 procent – verkar föredra klassisk arkitektonisk stil framför modern samt alla andra stilar som kategoriseras som ”annan” arkitektur i figuren nedan. 26 procent anger i stället att de föredrar modern/modernistisk arkitektur. Då skillnaden i arkitektonisk stilpreferens är mycket stor och att felmarginalen inom respektive svar är mycket liten är det redundant att signifikanspröva utfallen, vi kan vara mycket säkra på att huvudresultaten stämmer. Cirka nio procent väljer att inte ta ställning i mellan klassisk och modern/modernistisk arkitektur utan anger att de föredrar annan arkitektur. Dessvärre ger inte datamaterialet oss vägledning i vilken typ av annan arkitektur som deltagarna önskar istället. Detta faktum ändrar emellertid inte vår övergripande slutsats kring den första frågan – svenska folket föredrar till överväldigande del klassisk arkitektur framför modern/modernistisk dito.

Figur 1 Arkitektonisk stilpreferens, 2023 (procent, konfidensintervall)

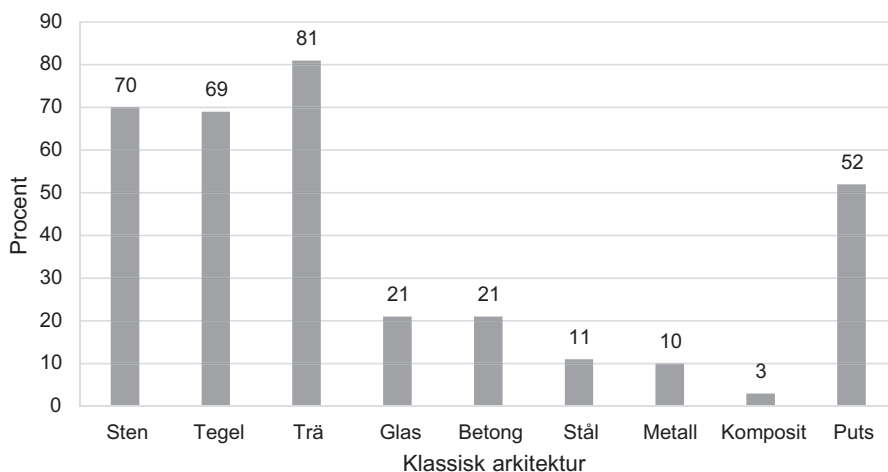

Kommentar: Frågan löd *När det kommer till arkitektur, vilken typ av arkitektur föredrar du?* Svartalternativen var *Klassisk arkitektur*, *Modern/modernistisk arkitektur* och *Annan arkitektur*. Procentbasen utgörs av de som besvarade frågan. Totalt antal svar var 1 534 och minsta antal svar på grupp nivå var 134 (annan arkitektur).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

I nästa steg studerar vi vilka byggnadsmaterial svenska folket associerar med klassisk respektive modern/modernistisk arkitektur. Till denna fråga valde vi ut nio olika vanligt förekommande byggnadsmaterial för att studera om svenska folket har en tydlig uppfattning om attribut inom respektive stil men också för att indirekt demonstrera vilka byggnadsmaterial som är mest populära. Figur 2 visar andelen som förknippar respektive byggnadsmaterial med klassisk arkitektonisk stil. Resultaten visar tydligt att svenska folket primärt förknippar fyra byggmaterial med klassisk arkitektur; sten, tegel, trä och puts. Endast en femtedel i undersökningen, associerar glas och betong med klassisk arkitektur. Knappt en tiondel eller färre förknippar stål, metall och kompositmaterial med klassisk arkitekturtradition.

Figur 2 Byggmaterial förknippade med klassisk arkitektonisk stil, 2023 (procent)

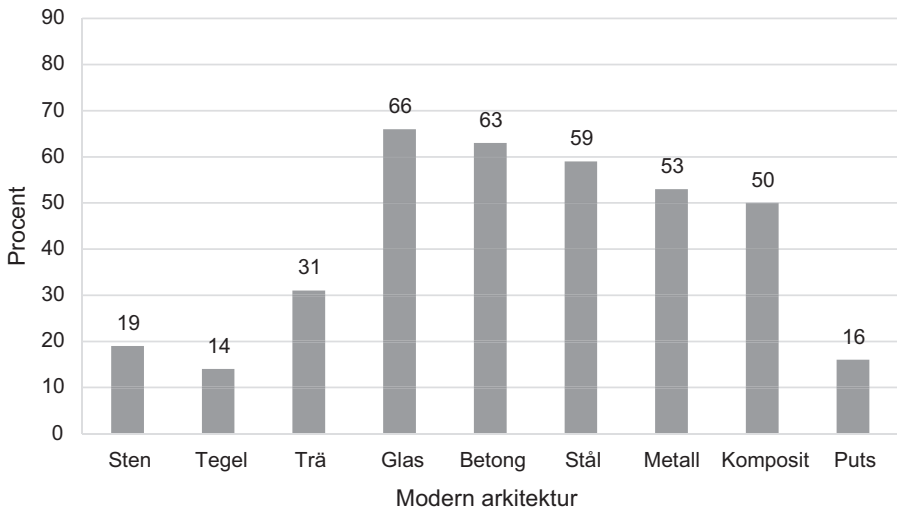
Kommentar: Frågan löd *Vilka av följande byggnadsmaterial förknippar du med klassisk respektive modern/modernistisk arkitektur? – Klassisk*. Figuren visar andelen som förknippar respektive byggnadsmaterial med klassisk arkitektur. I enkäten var alternativet *Komposit* formulerat *Kompositmaterial* och *Puts* var formulerat *Puts/stuck/stuckatur*. Förutom svarsalternativen i figuren fanns även alternativet *Annat material* med. Procentandelarna utgörs av de som angett respektive byggnadsmaterial. Totalt antal svar var 1 611 och minsta antal svar på grupp nivå var 88 (annat material) respektive 55 (kompositmaterial).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Samstämmigheten bland svenska folket är särskilt hög när det gäller sten, tegel och trä. Störst andel av de svarande, 81 procent, förknippar trä med klassisk arkitektonisk stil. Sten förknippas av 70 procent med klassisk arkitektur och tegel 69 procent. En bit därefter, men ändå tydligt placerad i den klassiska ringhörnan, kommer puts, ett material som 52 procent förknippar med klassisk arkitektonisk

stil. Differensen mellan puts och de två nästföljande materialen, glas och betong, är närmare 30 procentenheter. Differensen mellan sten, tegel och trä å ena sidan och puts å andra sidan handlar däremot enbart om gradskillnader i ett i övrigt iögonfallande tydligt resultat. Den frågeformulering som förekom i SOM-undersökningen i Göteborg 2020, löd *Nya hus bör i högre utsträckning byggas i klassisk stil, t.ex. med fasader i sten, tegel och trä*, fick motta kritik från arkitekter för att avgränsa klassisk arkitekturtradition till att enkom handla om materialval. Resultaten i figur 2 ger skäl att anta att den ifrågasatta frågeformuleringens materialexempel borde ha kompletterats med *puts*.

Figur 3 Byggnadsmaterial förknippade med modern arkitektonisk stil, 2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Vilka av följande byggnadsmaterial förknippar du med klassisk respektive modern/modernistisk arkitektur? – Modern/modernistisk*. Figuren visar andelen som förknippar respektive byggnadsmaterial med modern/modernistisk arkitektur. I enkäten var alternativet *Komposit* formulerat *Kompositmaterial* och *Puts* var formulerat *Puts/stuck/stuckatur*. Förutom svarsalternativen i figuren fanns även alternativet *Annat material* med. Procentandelarna utgörs av de som kryssade för respektive byggnadsmaterial. Totalt antal svar var 1 611 och minsta antal svar på grupp-nivå var 221 (tegel) respektive 189 (annat material).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Om vi istället tittar på frågan om vilka byggnadsmaterial som svenska folket förknippar med modern arkitektur (figur 3) framträder ett så gott som omvänt mönster. Sten, tegel och puts, och till största del trä, förknippas i långt lägre utsträckning med modern arkitektonisk stil jämfört med den klassiska arkitekturtradition som redovisades i figur 2. Glas, betong, stål och metall, men även kompositmaterial

framträder här som byggmaterial starkast förknippade med modern arkitektur. Knappt en femtedel associerar byggmaterialen sten, tegel och puts med modern arkitektur. En något högre andel, 31 procent, förknippar trä med modern arkitekturstil. Resultaten ger oss skäl att konstatera att det finns en mycket hög grad av enighet bland den svenska befolkningen om vilka byggnadsmaterial som associeras med klassisk respektive modern arkitektur.

Vi har fram tills nu redovisat vilken arkitektonisk stil svenska folket föredrar, och vilka byggnadsmaterial svenska folket förknippar med respektive stil. Resultaten hittills vittnar om en stark preferens och tydlig samstämmighet – för klassisk arkitektonisk stil och vilka byggnadsmaterial som förknippas med klassisk respektive modern arkitekturtradition. I nästa steg gräver vi djupare i sambandet och studerar vilka faktorer som starkast påverkar svenska folkets arkitekturpreferenser. Vi har valt ut fem ”klassiska” bakgrundsfaktorer som väldigt ofta figurerar i SOM-institutets antologier, nämligen kön, ålder, utbildning, politisk vänster-högerposition, samt social tillit (se exempelvis Rothstein & Holmberg, 2022).

Tabell 1 visar resultatet från en logistisk regression där vi predicerat sannolikheten för klassisk arkitekturpreferens, kontrollerat för kön, ålder, utbildning, ideologisk vänster-högerposition samt social tillit. Oddskvoterna i tabellen visar hur många gånger oddset för att hysa preferens för klassisk arkitektonisk stil förändras jämfört med referensgruppen, det vill säga preferens för modern/modernistisk stil. Oddskvoter som är högre än 1 innebär att oddset ökar, medan oddskvoter lägre än 1 innebär att oddset minskar.

I SOM-undersökningen 2023 noteras endast ett statistiskt signifikant samband, vilket rör ålder och arkitekturpreferenser, där äldre i högre utsträckning än yngre föredrar klassisk arkitektur. Stödet för klassisk arkitektur är således jämnt spritt mellan kön, utbildning, ideologi och tillit till andra människor.

Vi kan därmed konstatera att preferensen för klassisk arkitektur är solid mellan olika sociodemografiska grupper i Sverige. Det bör emellertid tilläggas att den totala förklaringsgraden är mycket låg i modellen nedan, det vill säga att kön, ålder, utbildning, politisk hemvist och hur mycket tillit som hyses förklarar mycket lite av inställningen till arkitektonisk stil. Vilka faktorer som i högre utsträckning än dessa förklarar denna inställning utgör emellertid ett lovande uppslag för framtida undersökningar.

Tabell 1 Preferens för klassisk arkitektur 2023, (logistisk regression, oddskvoter)

	OR	SE
Kön (kvinna)	1,22	0,15
Ålder	1,02***	0,00
Utbildning	1,04	0,03
Vänster-höger (z)	0,91	0,06
Social tillit	0,97	0,03
Pseudo R2		0,03
Antal svar		1 400

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Kommentar: Frågan löd *När det kommer till arkitektur, vilken typ av arkitektur föredrar du?* Svartalternativen har kodats om enligt 0 = Modern/modernistisk arkitektur, 1 = Klassisk arkitektur, och Annan arkitektur har kodats bort och inkluderas således inte i modellen. OR står för oddskvoter (odds ratios) och SE för standardfel (standard error). Kön är kodad 0 (man) och 1 (kvinna). Åldersvariabeln är kontinuerlig och löper från 16 till 90 år. Utbildningsfrågan löd *Vilken är din högsta skolutbildning?* Svarsskalan går från 1 = Grundskola eller motsvarande, kortare än 9 år, till 10 = Forskarutbildning. Vänster-högerfrågan löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-höggerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?* Svarsskalan är standardiserad och löper från 0 = Klart till vänster, till 1 = Klart till höger. Social tillitfrågan löd *Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?* Svarsskalan löper från 0 = Det går inte att lita på människor i allmänhet, till 10 = Det går att lita på människor i allmänhet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Civitem hanc super rock'n'roll aedificavimus

För att knyta an till det här kapitlets titel, rockmusikens inflytande på politiken, livsstil, och sociala rörelser överträffas av få andra fenomen under 1900-talet, med dess förmåga att blanda musikstilar och ena människor över sociala och kulturella gränser kring ett minst sagt populärt uttryck (Warner, 2013). En folkrörelse. Utan tvekan. Vi är övertygade om att rocken inte hade kunnat skapas i styrelserummet, eller på kommunen eller i ateljén hos en ensam konstnär. Vi är också ganska övertygade om att samhällsviktiga frågor inte heller bör beslutas av ett fåtal lika-sinnade i slutna rum. Vi vill ogärna vandra i väg för långt in på den filosofiska planhalvan men om vi utgår från den utilitaristiska idén om att behoven – eller nyttan – för flertalet, överväger behoven hos de få, eller den enskilde (fritt översatt från engelska och Spocks citat i *Star Trek II: The Wrath of Khan* – ”The needs of the many outweigh the needs of the few. Or the one”, Meyer, 1982), för vem bygger vi? Bygger vi för människorna som ska bo i staden eller bygger vi för att uppfylla något annat ändamål?

Avslutningsvis vill vi ändå belysa att bra arkitektur givetvis inte skapas med folkomröstningar. Däremot kan folkomröstningar som bekant vara ”vägledande”, under den lilla förutsättningen att man faktiskt vill bygga för folket. Och läser vi mellan raderna alternativt ”fultolkar” artikelserien från Higab (Higab, 2024a, 2024b, 2024c) så är kritiken mot nya byggnader inget att bry sig om – folket har alltid ogillat nya hus för att därefter prisas av generationen efter. Vi tror emellertid att det är lite mer nyanserat än så. Kanske en av de främsta moderna arkitekterna, Frank Lloyd Wright, uppmanade till arkitektur som bokstavligen tänker utanför boxen (Brooks, 1979). Han ville rentav ”förstöra boxen”, genom att låta en mer organisk arkitektur, obegränsad av enklare geometri som kuber eller rätblock, leva i samklang med sin omgivning snarare än att bli ett individualistiskt uttryck i sig. Det är här vi upplever att mycket av kritiken kring de senaste årens urbana arkitektur landar; att många nya byggnader upplevs som monolitiska ”lådor” som rimmar dåligt med omgivningen. En typ av kompromiss som verkar falla i god jord hos de flesta är anordnandet av arkitekttävlingar, där flera olika team av arkitekter i konkurrens och helt anonymt tar fram förslag som därefter bedöms av en kvalificerad jury. En smärre folkomröstning i form av en undersökning som branschförbundet Sveriges Arkitekter gjorde visar att sju av tio som anordnat en arkitekttävling är positiva till att göra det igen (Sveriges Arkitekter, 2021).

Författarna av detta kapitel älskar arkitektur och hade båda en smått religiös upplevelse våren 2024, under en tjänsteresa till Tyskland, en dimmig kväll utanför Elbphilharmonie (konserthuset i Hamburg). Vi är säkerligen inte de enda som berörts djupt av Elbphilharmonies prakt i Hamburgs gamla hamnkvarter, eller för den delen av arkitektur generellt. Gestaltningen av offentliga miljöer påverkar alla som vistas i den och bär som bekant på en förmåga att väcka starka känslor hos långt fler betraktare än upphovsmakarna själva. Vi tror faktiskt att det finns en outnyttjad potential till dialog här, med tanke på hur många som ändå är engagerade i arkitekturfrågan. Det motsatta – brist på engagemang – hade varit mycket värre. Låt oss i stället göra gemensam sak i frågan och genom dialog påverka politiken och byggherrarna i vilken arkitektur vi vill ha. Folket har sagt sitt. Vad säger du?

Not

- 1 SOM-institutet är som bekant ”mästare på exakta svar på vaga frågor” (se GP, 2022-11-25).

Referenser

- Adam Architecture (2009). *YouGov Survey 2009*. Adam Architecture.
<https://adamarchitecture.com/publication/yougov-survey-2009/>
- Andersson, F., & Enström, D. (2021). Gottgörelse eller auktoritär tendens? Göteborgarnas inställning till att bygga mer i ”klassisk” stil. I A. Carlander & E. Johannesson (Red.), *Alltid måndag?* SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Arkitekten (2020). Nu startar Upplands Väsby sin tävling med krav på klassisk stil (publicerad 2020-10-01). *Arkitekten*. <https://arkitekten.se/nyheter/nu-startar-upplands-vasby-sin-tavling-med-krav-pa-klassisk-stil/>
- Arkitekten (2023). Nu styr politikerna arkitekturstilen i Göteborg (publicerad 2023-06-08). *Arkitekten*. <https://arkitekten.se/nyheter/nu-styr-politikerna-arkitekturstilen-i-goteborg/>
- Arkitekturupproret (2021). *Om Arkitekturupproret*. <https://www.arkitekturupproret.se/om-au/om-au/>
- Bloomberg (2020). Classical Buildings Beat Modern Ones in U.S. Poll (publicerad 2020-10-14). *Bloomberg*.
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-10-14/classical-buildings-beat-modern-ones-in-u-s-poll>
- Bloomfield, J., Forster, K. W., & Reese, T. F. (1992). *In what style should we build? The German debate on architectural style*. Getty Center for the History of Art and Humanities.
- Brooks, H. A. (1979). Frank Lloyd Wright and the Destruction of the Box. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 38(1), 7–14.
<https://doi.org/10.2307/989345>
- Expressen (2021). Folkviljan har talat – arkitekterna har fel (publicerad 2021-12-27). *Expressen*. <https://www.expressen.se/debatt/folkviljan-har-talat-arkitekterna-har-fel/>
- Fokus (2021). Arkitektur med politisk sprängkraft (publicerad 2021-03-04). *Fokus*.
<https://www.fokus.se/inrikes/arkitektur-med-politisk-sprangkraft/>
- Galton, F. (1907). Vox Populi. *Nature*, 75, 450–451.
- Göteborgs-Posten (GP) (2021a). Arkitektonisk kvalitet är viktigare än stil (publicerad 2021-12-19). <https://www.gp.se/debatt/arkitektonisk-kvalitet-ar-viktigare-an-stil.5db584af-ab0c-4032-beff-386c70b33b62>
- Göteborgs-Posten (GP) (2021b). Omröstningar skapar inte bra arkitektur (publicerad 2021-12-17). <https://www.gp.se/debatt/omrostningar-skapar-inte-bra-arkitektur.e226da0b-1eba-4fc0-a333-05636d02cc36>
- Göteborgs-Posten (GP) (2022). Hulters (S) syn på arkitektur är förenklad (publicerad 2022-11-25). <https://www.gp.se/kultur/kultardebatt/hulters-s-syn-pa-arkitektur-ar-forenklad.e53d6b01-5d9f-4dc6-9ffe-be45027784ce>

- Higab (2024a). Göteborgs skamfläckar del 1 – Konstmuseet ej värdigt Avenyn (Pressmeddelande). Higab AB. <https://www.higab.se/nyhetsarkiv/pressmeddelande-goteborgs-skamflackar-del-1-konstmuseet-ej-vardigt-avenyn/>
- Higab (2024b). Göteborgs skamfläckar del 2 – Feskekôrka – en byggnad som stack i ögonen (Pressmeddelande). Higab AB. <https://www.higab.se/nyhetsarkiv/pressmeddelande-goteborgs-skamflackar-del-2-feskekorka-en-byggnad-som-stack-i-ogonen/>
- Higab (2024c). Göteborgs skamfläckar del 3 – Rådhusets tillbyggnad – en fullständig brist på stilkänsla (Pressmeddelande). Higab AB. <https://www.higab.se/nyhetsarkiv/goteborgs-skamflackar-del-3-radhusets-tillbyggnad-en-fullstandig-brist-pa-stilkansla/>
- Meyer, N. (Regissör) (1982). *Star Trek II: The Wrath of Khan*. Paramount Pictures.
- Radford, A., Narasimhan, K., Salimans, T., & Sutskever, I. (2018). Improving language understanding by generative pre-training (Preprint). Manuskript och kod tillgängliga: <https://openai.com/research/language-unsupervised>
- Rothstein, B., & Holmberg, S. (2022). *Social tillit i höglitarlandet Sverige*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Schoenegger, P., Tuminauskaitė, I., Park, P. S., & Tetlock, P. E. (2024). Wisdom of the silicon crowd: LLM ensemble prediction capabilities match human crowd accuracy. arXiv:2402.19379. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2402.19379>
- Sundell, A. (2023-03-25). Alla röster räknas om arkitekturen. *Svenska Dagbladet*. <https://www.svd.se/a/69VXvz/anders-sundell-alla-roster-raknas-om-fin-och-ful-arkitektur>
- Sveriges Arkitekter (2021). Om tävlingar. Tillgänglig online: <https://www.arkitekt.se/tavlingar/om-tavlingar/>
- Warner, S. (2013). *Text and Drugs and Rock'n'roll: The Beats and Rock Culture*. Bloomsbury.
- Weber, M. (1968). *Economy and Society* (1 uppl.). Bedminister Press Incorporated.
- Williams, T., Matuszek, C., Mead, R., & Depalma, N. (2024). Scarecrows in Oz: The use of large language models in HRI. *ACM Transactions on Human-Robot Interaction*, 13(1), 1–11. <https://doi.org/10.1145/3606261>